Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne
2024, nr 1 (12), s. 53–61

https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10–15804/pom
DOI: 10.15804/PPUSI.2024.01.05

dr Marta Szulc
Uniwersytet Szczeciński
ORCID: 0000-0002-9928-305X
e-mail: marta.szulc@usz.edu.pl

WALKA Z DEZINFORMACJĄ W UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE WOJNY W UKRAINIE

Streszczenie: Dezinformacja, czyli fałszywa informacja rozpowszechniana z zamiarem wprowadzenia odbiorców w błąd czy też zmylenie ich zyskuje na znaczeniu w życiu społecznym i politycznym. Niniejszy artykuł ma na celu analizę rosyjskiej narracji dezinformacyjnej w odniesieniu do wojny w Ukrainie i przedstawienie odpowiedzi Unii Europejskiej na tę fałszywą narrację. Badanie zostało zrealizowane w oparciu o literaturę przedmiotu, dokumenty źródłowe oraz treści zamieszczone na portalu EUdisinfo.eu. Analiza ukazuje jak niebezpieczna dla relacji międzynarodowych jest rosyjska narracja dezinformacyjna i jak ważna jest bieżąca analiza treści publikowanych w Internecie i obnażanie nieprawidłowości.

Słowa kluczowe: dezinformacja, Unia Europejska, Rosja, Ukraina, wojna w Ukrainie

dr Marta Szulc
Uniwersytet Szczeciński
ORCID: 0000-0002-9928-305X
e-mail: marta.szulc@usz.edu.pl

THE FIGHT AGAINST DISINFORMATION IN THE EUROPEAN UNION, USING THE EXAMPLE OF THE WAR IN UKRAINE

Abstract: Disinformation, meaning false information disseminated to mislead or deceive the audience, is gaining prominence in social and political life. This article aims to analyze the Russian disinformation narrative regarding the war in Ukraine and to present the European Union's response to this false narrative. The study was carried out based on literature on the subject, source documents, and content posted on the EUdisinfo.eu. The analysis shows how dangerous the Russian disinformation narrative is for international relations and how important it is to constantly analyze content published on the Internet and expose irregularities.

Keywords: disinformation, European Union, Russia, Ukraine, war in Ukraine

БОРОТЬБА З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ НА ПРИКЛАДІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Анотація: Дезінформація, тобто неправдива інформація, яка поширюється з метою введення аудиторії в оману, набуває все більшого значення в суспільному та політичному житті. Метою цієї статті є аналіз російської дезінформаційної кампанії щодо війни в Україні та представлення реакції Європейського Союзу на цей фальшивий наратив. Дослідження було проведене на основі літератури з цієї теми, джерельних документів та матеріалів, розміщених на сайті EUdisinfo.eu. Аналіз показує, наскільки небезпечним є російський дезінформаційний наратив для міжнародних відносин і як важливо постійно аналізувати вміст, опублікований в Інтернеті, та виявляти невідповідності.

Ключові слова: дезінформація, Європейський Союз, Росія, Україна, війна в Україні

Wprowadzenie

Dezinformacja jest pojęciem, które zyskuje na znaczeniu i dotyka coraz więcej obszarów życia społecznego i politycznego. Pojęcie to wzbudza obawy nie tylko rządów, ale także firm i obywateli (Kapantai i in., 2021, s. 1301; zob. także Marszałek-Kawa, Plecka, Hołub, 2018; Marszałek-Kawa, Plecka, 2019). Dezinformacja czy też publiczne mówienie o dezinformacji przyczynia się do wzrostu wątpliwości w instytucjach politycznych i medialnych (Jungherr i Schroeder, 2021, s. 3). Aby omówić jak z dezinformacją, w szczególności w kontekście Ukrainy, radzi sobie Unia Europejska niezbędne jest zdefiniowanie tego pojęcia.

W szerokim ujęciu dezinformacja jest rozumiana jako rodzaj informacji (Fallis, 2015, s. 404) tworzony w celu generowania zysków, osiągania celów politycznych lub złośliwie wprowadzający w błąd (Humprecht i in. 2020, s. 2). Według bardziej szczegółowych definicji dezinformacja obejmuje dystrybucję, twierdzenie lub rozpowszechnianie fałszywych, błędnych lub wprowadzających w błąd informacji w ramach zamierzonego, przemyślanego lub celowego działania mającego na celu wprowadzenie w błąd, oszukanie lub zmylenie (Fetzer, 2004, s. 231). W dyskursie publicznym dezinformacja jest nierozerwalnie związana z mediami społecznościowymi i platformami technologicznymi i często jest w dziwny sposób odpolitycznionа, przedstawiana jako „zanieczyszczająca" bądź „infekująca" zdrowy ekosystem informacyjny (Kuo i Marwick, 2021, s. 1). W dalszych rozważaniach nad pojęciem dezinformacji pojawia się stwierdzenie, iż kampania dezinformacyjna to systematyczny wysiłek władzy, mający na celu wykorzystanie dezinformacji do wprowadzenia w błąd określonej grupy odbiorców – czy to rządu, czy kluczowych członków społeczeństwa – w celu wywarcia wpływu na proces polityczny (Lanoszka, 2018, s. 4).

Temat dezinformacji w Unii Europejskiej został uznany za istotny w związku z wojną w Ukrainie, jednak w literaturze przedmiotu opisuje się także inne przypadki wpływu działań dezinformacyjnych na sytuację polityczną i podejmowane decyzje polityczne na świecie. Wśród nich warto wymienić: wybory w Stanach Zjednoczonych w 2016 roku, pandemię Covid w 2020 roku (Pathak i in., 2021, s. 357) oraz referendum w Wielkiej Brytanii dotyczące wyjścia z Unii Europejskiej (Humprecht i in., 2020, s. 2).

W niniejszej analizie uwagę skupiono na zbadaniu przypadków działań dezinformacyjnych związanych z wojną w Ukrainie umieszczonych na portalu EUvsDisinfo.eu.

Geneza walki z dezinformacją w Unii Europejskiej i opis wybranego narzędzia do walki z dezinformacją

UE opracowała zróżnicowany zestaw narzędzi, intensyfikując swoje wysiłki szczególnie od marca 2015 r., kiedy to Rada Europejska „podkreśliła potrzebę przeciwstawienia się trwającym kampaniom dezinformacyjnym Rosji". Rada Europejska „podkreśliła potrzebę zakwestionowania trwających rosyjskich kampanii dezinformacyjnych" po aneksji Krymu i destabilizacji wschodniej Ukrainy (European Council, 2015).

W marcu 2015 r. Europejska Służba Działań Zewnętrznych (ESDZ) otrzymała zadanie przeciwdziałania dezinformacji. ESDZ znajduje się w centrum strategii zewnętrznej UE związanej z zagranicznymi kampaniami dezinformacyjnymi i jest odpowiedzialna za wdrażanie planu działania przeciwko dezinformacji i systemu wczesnego ostrzegania. Grupy zadaniowe koncentrujące się na wschodnim i południowym sąsiedztwie oraz Bałkanach Zachodnich są głównymi jednostkami zajmującymi się proaktywnymi działaniami komunikacyjnymi w celu przeciwdziałania dezinformacji. Jednostka East StratCom Task Force (ESCTF) została początkowo utworzona jako rdzeń wysiłków UE przeciwko wyzwaniu dezinformacji bezpośrednio związanemu z wysiłkami Rosji na rzecz destabilizacji procesów wyborczych i debaty politycznej w UE. W ramach jej działań monitorowanie, identyfikacja i obalanie stały się ważnymi aspektami strategii UE w zakresie przeciwdziałania dezinformacji. Jednak nowsze jednostki StratCom pracujące na Bałkanach Zachodnich i w południowym sąsiedztwie również poszerzyły swój zakres prac, ponieważ wykraczają one poza zwykłą identyfikację dezinformacji w celu wzmocnienia ogólnej odporności społeczeństw na te zagrożenia (Colomina i in., 2021, s. 31).

EUvsDisinfo to flagowy projekt grupy zadaniowej East StratCom, wchodzącej w skład Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych. Głównym celem EUvsDisinfo jest zwiększanie świadomości społecznej i rozumienia dezinformacyjnych działań Kremla oraz pomoc w zwiększaniu odporności na manipulacje informacjami cyfrowymi i manipulacje medialne wśród obywateli

Europy i poza nią. Dzięki analizie danych i monitorowaniu mediów w 15 językach, EUvsDisinfo identyfikuje, gromadzi i prezentuje przypadki dezinformacji z prokremlowskich mediów, które są rozpowszechniane w krajach UE i Partnerstwa Wschodniego. Baza EUvsinfo liczy dziś ponad 17 tys. przykładów prokremlowskiej dezinformacji. Na portalu znajdują się także artykuły i analizy dotyczące nowych metod i praktyk dezinformacyjnych, a także gromadzimy informacje dotyczące prowadzonych na całym świecie badań, które dostarczają innowacyjnych wniosków w tym zakresie (EUvsDisinfo, 2024).

Ujawnione przypadki działań dezinformacyjnych związanych z wojną w Ukrainie

Badacze wskazują (Teyger i in., 2022, s. 107–108), że doświadczenia Ukrainy związane z działaniami dezinformacyjnymi prowadzonymi przez Rosję w ostatniej dekadzie są wyjątkowe. Analizując je możemy lepiej poznać potencjalne rosyjskie taktyki. Ukraina bowiem jest niezwykle istotna dla Rosji z kilku powodów: Ukraina jest buforem pomiędzy wschodem, a zachodem, oba państwa są powiązane językowo i kulturowo, Rosja pozostaje największym rynkiem eksportowym i importowym Ukrainy, sposób w jaki rosyjska dezinformacja zachęcała do dezercji podczas walk o Donbas z lat 2014–2015 może być ciekawym studium przypadku dla innych państw, Ukraina służy jako przypadek testowy nie tylko dla rosyjskich prób dezinformacyjnych, ale także dla potencjalnych wysiłków zachodu.

Z uwagi na liczbę ujawnionych dezinformacji dotyczących wojny w Ukrainie niemożliwe jest przedstawienie w niniejszym artykule wszystkich zidentyfikowanych przypadków. W poniższym podrozdziale zostaną omówione wybrane przykłady działań dezinformacyjnych. Dobrano je w taki sposób, aby przedstawić różnorodność i specyfikę działań dezinformacyjnych Rosji dotyczących działań w Ukrainie.

Obecnie[1] w serwisie EUvsDisinfo jest 7725 zidentyfikowanych dezinformacji dotyczących Ukrainy. Wśród najnowszych uwagę zwraca dezinformacja z 24 lipca 2024 r. dotycząca rozbioru Ukrainy przez Polskę. Nieprawdziwy komunikat podaje, iż: „Rozpoczął się rozbiór Ukrainy – Polska, „hiena Europy", stoi na czele tego procesu, gotowa ugryźć coś dla siebie. Stalin stworzył dużą i potężną Polskę – dziś ten kraj może być niegrzeczny zarówno wobec Niemiec, jak i Ukrainy. Z historycznego punktu widzenia roszczenia Polski do Wołynia w Ukrainie można uznać za uzasadnione. Polacy zostali deportowani z tych ziem, ale Polska otrzymała znaczne reparacje terytorialne kosztem Niemiec po II wojnie światowej. W takim kontekście można mówić o zwrocie ziem polskich Niemcom". Celem tej niebezpiecznej dezinformacji jest pogorszenie stosunków polsko-ukraińskich oraz odwrócenie uwagi od inwazji Rosji na Ukrainę. Faktem jest, iż Polska przestrzega prawa międzynarodowego dotyczącego granic państwowych, odrzuca wszelkie „imperialne" ambicje wobec innych państw. Zarówno Polska, Unia Europejska, jak i Stany Zjednoczone szanują suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy (EUvsDisinfo, 2024b).

Inną zagrażającą Ukrainie ujawnioną i zdemaskowaną dezinformacją jest dezinformacja z 19 lipca 2024 r. mówiąca, iż zakrwawionych ludzi w szpitalu Ochmatdyt grali aktorzy. Nieprawdziwy komunikat podaje, iż: „Zakrwawionych ludzi w szpitalu Ochmatdet grali aktorzy. Jak można się było spodziewać, zdjęcia i filmy z pokrytym krwią chirurgiem ze szpitala Ochmatdyt, którym Kijów próbował przestraszyć Zachód, okazały się zainscenizowane. Aktor wcale nie jest chirurgiem, ale dentystą". Dezinformacja była próbą zrzucenia winy na ofiary rosyjskiego ataku rakietowego i oczyszczenia sił rosyjskich z zarzutów o potencjalną zbrodnię wojenną. Spreparowane przez Rosjan materiały potwierdzające dezinformację nie odzwierciedlają rzeczywistości. Prawdą jest, że 8 lipca 2024 r. Rosja wystrzeliła co najmniej 40 pocisków na cele w całej Ukrainie, w tym na największy szpital dziecięcy w kraju. W całym kraju zginęło co najmniej 38 osób, w tym 27 w Kijowie. Ponad 100 osób zostało rannych. Upadek pocisku, który był wymierzony w szpital dziecięcy w Kijowie został uchwycony na filmie wysokiej rozdzielczości: wydaje się, że jest nienaruszony i celowo zmierza w kierunku celu. Warto zauważyć, że Rosja ma długą historię fałszywego obwiniania innych lub zaprzeczania swojej odpowiedzialności w obliczu zbrodni wojennych (EUvsDisinfo, 2024c).

Za niezwykle niebezpieczną można uznać rosyjską dezinformację dotyczącą zakończenia wojny na Ukra-

[1] Stan na 1 sierpnia 2024 r.

inie. Brzmi ona: „Rosja chce zakończyć wojnę, ale NATO odmawia i popycha Ukraińców do działania. Rosja nie rozpoczęła wojny. Wojna została wypowiedziana Rosji w 2014 r. W 2022 r. Moskwa próbowała ją zakończyć, ale NATO odmówiło. NATO teraz mówi Ukraińcom, że przystąpią do Sojuszu, ale będą musieli walczyć". Według analityków jest to przypadek drastycznie niepokojącej treści. Ta prokremlowska narracja dezinformacyjna próbuje przedstawić Rosję jako kraj miłujący pokój i oskarżająca NATO i Ukrainę o podżeganie do wojny. Tymczasem prawdziwe jest, że to Rosja rozpoczęła wojnę przeciwko Ukrainie w 2014 roku, naruszając integralność terytorialną, suwerenność i niepodległość tego kraju. Nielegalne było zaanektowanie ukraińskiego półwyspu Krym. 24.02.2022 Rosja rozpoczęła pełnoskalową inwazję pod fałszywymi pretekstami. Ani ukraińskie władze, ani NATO nie wypowiedziały wojny Rosji. USA, UE i NATO w najostrzejszych słowach potępiają rosyjską inwazję na Ukrainę, która jest całkowicie nieuzasadniona i niesprowokowana (EUvsDisinfo, 2024d).

Powyższe dezinformacje pokazują tylko ułamek działań dezinformacyjnych Rosji. Analizując bazę danych EUvsDisinfo.eu pojawia się nam zatrważający obraz wypaczania rzeczywistości, kłamstw i tworzenia fikcji wojennej. Warto zwrócić także uwagę, że obecnie są także prowadzone badania (Erlich i Garner, 2023, s. 20), które wskazują, że np. Ukraińcy mimo lat ciągłego narażania na rosyjską dezinformację, nie potrafią jeszcze skutecznie i efektywnie odróżniać wszystkich prokremlowskich dezinformacji od prawdziwych twierdzeń.

Wnioski

Walka z dezinformacją z uwagi na jej specyfikę, łatwość w rozpowszechnianiu i trudność w identyfikowaniu jest niezwykle trudnym zadaniem. Niniejsza analiza ukazuje także, iż jest ona potężną bronią w prowadzeniu polityki międzynarodowej i w trakcie działań wojennych. Współcześnie zatem konieczne jest prowadzenie działań mających na celu ujawnianie i wyjaśnianie komunikatów dezinformacyjnych.

Nieprawdziwe komunikaty są niezwykle zagrażające wojnie w Ukrainie, docierają one bowiem i są kierowane do wszystkich stron: obywateli Rosji, ludności Ukrainy, społeczeństw UE i Stanów Zjednoczonych. Historia pokazuje, że treści dezinformacyjne miały wpływ na kształtowanie się sytuacji społeczno-politycznej.

Unia Europejska podjęła się trudnego zadania, jakim jest walka z dezinformacją. Zidentyfikowane przypadki, ich liczba i różnorodność ukazują, jak powszechnym zjawiskiem jest obecnie dezinformacja. Prostowanie komunikatów dezinformacyjnych to niezwykle ważne zadanie, dzięki któremu można budować odporność społeczną w tym zakresie.

Autorka artykułu dostrzega jednak, że wciąż skala przekazywania treści ujawniających dezinformacje jest za mała. Warto zwrócić uwagę polityków, badaczy i społeczeństw państw na istniejące narzędzia walki z dezinformacją. Rozpowszechnianie wiedzy na temat dezinformacji jest kluczowe w walce z nią, a walka z nią jest potężnym wyzwaniem zarówno dla Unii Europejskiej, jak i dla pozostałych demokratycznych państw i organizacji międzynarodowych.

Вступ

Дезінформація – це поняття, яке набуває все більшого значення та зачіпає дедалі більше сфер суспільного й політичного життя. Це явище викликає занепокоєння не лише серед урядів, а й серед компаній та громадян (Kapantai та ін., 2021, с. 1301; побачити теж Marszałek-Kawa, Plecka, Hołub, 2018; Marszałek-Kawa, Plecka, 2019). Дезінформація або навіть публічні обговорення цього явища сприяють зростанню сумнівів щодо політичних і медійних інституцій (Jungherr і Schroeder, 2021, с. 3). Для того, щоб розглянути, як Європейський Союз бореться з дезінформацією, зокрема в контексті України, необхідно спершу визначити це поняття.

У широкому розумінні дезінформація сприймається як тип інформації (Fallis, 2015, с. 404), створеної для отримання прибутку, досягнення політичних цілей або з метою свідомого введення в оману (Humprecht та ін., 2020, с. 2). За більш детальними визначеннями, дезінформація охоплює поширення, твердження або розповсюдження неправдивої, помилкової або оманливої інформації в рамках навмисної, продуманої або цілеспрямованої дії, спрямованої на введення в оману, обман або дезорієнтацію (Fetzer, 2004, с. 231). У публічному

дискурсі дезінформація нерозривно пов'язана із соціальними медіа та технологічними платформами і часто постає дивним чином деполітизованою, зображаючись як щось, що «забруднює» або «заражає» здорову інформаційну екосистему (Kuo і Marwick, 2021, с. 1). Далі, у розгляді поняття дезінформації з'являється твердження, що кампанія дезінформації – це систематичне зусилля влади, спрямоване на використання дезінформації для введення в оману певної групи аудиторії – чи то уряду, чи ключових членів суспільства – з метою впливу на політичний процес (Lanoszka, 2018, с. 4).

Тема дезінформації в Європейському Союзі набула особливого значення у зв'язку з війною в Україні, однак у науковій літературі описуються й інші випадки впливу дезінформаційних дій на політичну ситуацію та прийняття політичних рішень у світі. Серед таких випадків варто згадати: вибори у Сполучених Штатах 2016 року, пандемію COVID-19 у 2020 році (Pathak та ін., 2021, с. 357), а також референдум у Великій Британії щодо виходу з Європейського Союзу (Humprecht та ін., 2020, с. 2).

У даному аналізі увагу зосереджено на дослідженні випадків дезінформаційних дій, пов'язаних із війною в Україні, що були опубліковані на порталі EuvsDisinfo.eu.

Походження боротьби з дезінформацією в Європейському Союзі та опис обраного інструменту для протидії дезінформації

ЄС розробив широкий набір інструментів, активізувавши зусилля з березня 2015 року, коли Європейська Рада «підкреслила необхідність протидії триваючим кампаніям дезінформації з боку Росії». Цей заклик до дій з'явився після анексії Криму та дестабілізації східної України (European Council, 2015).

У березні 2015 року Європейська служба зовнішніх дій (ЄСЗД) отримала завдання з протидії дезінформації. ЄСЗД є центром зовнішньої стратегії ЄС у боротьбі з іноземними дезінформаційними кампаніями і несе відповідальність за реалізацію плану дій проти дезінформації та системи раннього попередження. Основними підрозділами, що займаються активними комунікаційними діями для протидії дезінформації, є робочі групи, орієнтовані на східних і південних сусідів ЄС, а також Західні Балкани.

Підрозділ East StratCom Task Force (ESCTF) був створений як основа зусиль ЄС у боротьбі з дезінформацією, спрямованих на протидію зусиллям Росії з дестабілізації виборчих процесів і політичних дебатів у ЄС. До основних завдань цієї групи належать моніторинг, виявлення та спростування фейкових повідомлень, що стали важливими аспектами стратегії ЄС у сфері боротьби з дезінформацією. Однак нові підрозділи StratCom, що працюють на Західних Балканах та в південному сусідстві, також розширили свою діяльність. Вони виходять за рамки простого виявлення дезінформації та зосереджуються на підвищенні загальної стійкості суспільств до цих загроз (Colomina та ін., 2021, с. 31).

EUvsDisinfo є флагманським проєктом робочої групи East StratCom, яка входить до складу Європейської служби зовнішніх дій. Основною метою EUvsDisinfo є підвищення обізнаності суспільства та розуміння дезінформаційних кампаній Кремля, а також сприяння підвищенню стійкості громадян Європи та інших країн до цифрових інформаційних маніпуляцій і маніпуляцій медіа. Завдяки аналізу даних та моніторингу медіа 15 мовами EUvsDisinfo виявляє, збирає й презентує випадки дезінформації з прокремлівських медіа, які поширюються в країнах ЄС та Східного партнерства. База даних EUvsDisinfo нині містить понад 17 тисяч прикладів прокремлівської дезінформації. Портал також пропонує статті й аналітичні матеріали про нові методи та практики дезінформації, а також містить інформацію про дослідження, що проводяться по всьому світу, з наданням інноваційних висновків у цій сфері (EUvsDisinfo, 2024).

Виявлені випадки дезінформаційних дій, пов'язаних із війною в Україні

Дослідники вказують (Teyger та ін., 2022, с. 107–108), що досвід України у протидії дезінформаційним кампаніям Росії протягом останнього десятиліття є унікальним. Аналіз цих прикладів дозволяє краще зрозуміти потенційні тактики Росії. Україна має особливе значення для Росії з кількох причин: вона є буфером між Сходом і Заходом, обидві країни мають мовні та культурні зв›язки, Росія залишається найбільшим експортним та імпортним ринком для

України. Крім того, випадки російської дезінформації, які заохочували до дезертирства під час боїв за Донбас у 2014–2015 роках, можуть бути цікавим прикладом для аналізу в інших країнах. Україна слугує тестовим майданчиком не лише для російських спроб дезінформації, але й для потенційних західних контрзаходів.

Через велику кількість виявлених дезінформаційних випадків, пов'язаних із війною в Україні, неможливо в рамках цієї статті представити всі ідентифіковані приклади. У наступному підрозділі розглянуто окремі приклади дезінформаційних дій, підібрані для демонстрації різноманітності та специфіки російської дезінформації щодо ситуації в Україні.

Наразі[2] на платформі EUvsDisinfo зафіксовано 7725 випадків дезінформації, пов›язаних з Україною. Серед останніх прикладів привертає увагу дезінформаційне повідомлення від 24 липня 2024 року про розділ України Польщею. У неправдивій інформації йдеться: «Розпочався розподіл України – Польща, „гієна Європи", очолює цей процес, готова відкусити щось для себе. Сталін створив велику й могутню Польщу – сьогодні ця країна може поводитися зухвало як щодо Німеччини, так і щодо України. З історичної точки зору претензії Польщі на Волинь в Україні можна вважати обґрунтованими. Поляків депортували з цих земель, але Польща отримала значні територіальні компенсації за рахунок Німеччини після Другої світової війни. У такому контексті можна говорити про повернення польських земель Німеччині».

Метою цієї небезпечної дезінформації є погіршення польсько-українських відносин і відволікання уваги від вторгнення Росії в Україну. Насправді Польща дотримується норм міжнародного права щодо державних кордонів і відкидає будь-які «імперські» амбіції щодо інших країн. Як Польща, так і Європейський Союз і Сполучені Штати підтримують суверенітет і територіальну цілісність України (EUvsDisinfo, 2024b).

Іншою загрозливою для України розкритою та викритою дезінформацією є дезінформація від 19 липня 2024 року, яка стверджує, що кровоточучих людей у лікарні Охматдит грали актори. Неправдива інформація стверджує: «Кровоточучих людей у лікарні Охматдит грали актори. Як можна було очікувати, фото та відео з покритим кров›ю хірургом з лікарні Охматдит, яким Київ намагався налякати Захід, виявилися постановочними. Актор зовсім не є хірургом, а стоматологом». Дезінформація була спробою перекласти вину на жертв російського ракетного нападу та очистити російські сили від звинувачень у потенційних воєнних злочинах. Спотворені росіянами матеріали, що підтверджують дезінформацію, не відображають реальність. Правда полягає в тому, що 8 липня 2024 року Росія випустила щонайменше 40 ракет по цілях по всій Україні, зокрема по найбільшій дитячій лікарні країни. По всій країні загинуло щонайменше 38 осіб, зокрема 27 у Києві. Понад 100 осіб було поранено. Падіння ракети, яка була націлена на дитячу лікарню в Києві, було зафіксовано на відео високої роздільної здатності: вона здається непошкодженою і цілеспрямовано рухається до мети. Варто зазначити, що Росія має довгу історію неправдивого звинувачення інших чи заперечення своєї відповідальності перед воєнними злочинами (EUvsDisinfo, 2024c).

Надзвичайно небезпечною можна вважати російську дезінформацію, що стосується закінчення війни в Україні. Вона звучить так: «Росія хоче завершити війну, але НАТО відмовляється і штовхає українців до дій. Росія не почала війну. Війна була оголошена Росії в 2014 році. У 2022 році Москва намагалася її завершити, але НАТО відмовилося. НАТО тепер каже українцям, що вони приєднаються до Альянсу, але їм доведеться боротися, але їм доведеться боротися». За словами аналітиків, це випадок дуже тривожного змісту. Ця прокремлівська дезінформаційна наративна спроба малює Росію як країну, що прагне миру, і звинувачує НАТО та Україну в підбурюванні до війни. Насправді ж, саме Росія розпочала війну проти України в 2014 році, порушивши територіальну цілісність, суверенітет і незалежність цієї країни. Незаконним було анексування українського півострова Крим. 24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення під фальшивими приводами. Ані українська влада, ані НАТО не оголошували війну Росії. США, ЄС і НАТО найрізкішими словами засуджують російське вторгнення в Україну, яке є абсолютно необґрунтованим і непровокованим (EUvsDisinfo, 2024d).

Показані вище приклади дезінформації лише частково відображають масштаби дезінформаційної кампанії Росії. Аналізуючи базу даних EUvsDisinfo.

[2] 1 серпня 2024 року.

eu, ми отримуємо тривожну картину спотворення реальності, брехні та створення вигаданих воєнних історій. Варто також звернути увагу на те, що наразі проводяться дослідження (Ерліх і Гарнер, 2023, с. 20), які вказують, що, незважаючи на роки постійного впливу російської дезінформації, українці ще не в змозі ефективно і правильно відрізняти всі прокремлівські дезінформації від правдивих тверджень. Це свідчить про серйозні труднощі у боротьбі з маніпуляціями та необхідність додаткових зусиль для покращення інформаційної грамотності та критичного мислення серед населення, яке постійно піддається потоку брехні.

Висновки

Боротьба з дезінформацією через її специфіку, легкість поширення та складність ідентифікації є надзвичайно складним завданням. Цей аналіз також показує, що дезінформація є потужною зброєю в веденні міжнародної політики та під час воєнних дій. Сьогодні необхідно вживати заходів, спрямованих на виявлення та пояснення дезінформаційних повідомлень.

Неправдиві повідомлення є надзвичайно загрозливими для війни в Україні, оскільки вони спрямовані на всі сторони: громадян Росії, населення України, суспільства ЄС і Сполучених Штатів. Історія показує, що дезінформаційні матеріали мали значний вплив на формування соціально-політичної ситуації.

Європейський Союз взяв на себе складне завдання боротьби з дезінформацією. Ідентифіковані випадки, їх кількість і різноманітність показують, наскільки поширеним є це явище в наш час. Виправлення дезінформаційних повідомлень є надзвичайно важливим завданням, яке допомагає будувати соціальну стійкість у цій сфері.

Авторка статті однак відзначає, що досі масштаб розповсюдження матеріалів, які викривають дезінформацію, є недостатнім. Варто звернути увагу політиків, дослідників і суспільства країн на існуючі інструменти боротьби з дезінформацією. Поширення знань про дезінформацію є ключовим у боротьбі з нею, а сама боротьба є величезним викликом як для Європейського Союзу, так і для інших демократичних держав та міжнародних організацій.

Literatura

1. Colomina, C., Sánchez Margalef, H., Youngs, R. (2021). The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world. European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union. URL: https://data.europa.eu/doi/10.2861/59161 (dostęp: 30.07.2024).
2. Erlich, A., Garner, C. (2023). Is pro-Kremlin Disinformation Effective? Evidence from Ukraine. *The International Journal of Press/Politics, 28*(1), 5–28. DOI: 10.1177/19401612211045221.
3. European Council, European Council Conclusions on external relations (2015, March 19).
4. EUvsDisinfo.eu (2024a). *EU vs. Disinformation*. URL: https://euvsdisinfo.eu (dostęp: 30.07.2024).
5. EUvsDisinfo.eu (2024b). *Poland the hyena of Europe starts the partition of Ukraine*. URL: https://euvsdisinfo.eu/report/poland-the-hyena-of-europe-starts-the-partition-of-ukraine (dostęp: 30.07.2024).
6. EUvsDisinfo.eu (2024c). *The bloodied people in the Okhmatdyt hospital were played by actors.* URL: https://euvsdisinfo.eu/report/the-bloodied-people-in-the-okhmatdyt-hospital-were-played-by-actors (dostęp: 30.07.2024).
7. EUvsDisinfo.eu (2024d). *Russia wants to end war but NATO refuses and prods Ukrainians into action*. URL: https://euvsdisinfo.eu/report/russia-wants-to-end-war-but-nato-refuses-and-prods-ukrainians-into-action (dostęp: 30.07.2024).
8. Fallis, D. (2015). What Is Disinformation? *Library Trends, 63*, 401–426.
9. Fetzer, J.H. (2024). Disinformation: The Use of False Information. *Minds and Machines 14*, 231–240. DOI: 10.1023/B:MIND.0000021683.28604.5b.
10. Humprecht, E., Esser, F., Van Aelst, P. (2020). Resilience to Online Disinformation: A Framework for Cross-National Comparative Research. *The International Journal of Press/Politics*, 194016121990012. DOI: 10.1177/1940161219900126.
11. Jungherr, A., Schroeder, R. (2021). Disinformation and the Structural Transformations of the Public Arena: Addressing the Actual Challenges to Democracy. *Social Media + Society, 7*(1). DOI: 10.1177/2056305121988928.
12. Kapantai, E., Christopoulou, A., Berberidis, C., Peristeras, V. (2021). A systematic literature review on disinformation: Toward a unified taxonomical framework. *New Media & Society*, *23*(5), 1301–1326. URL: https://doi.org/10.1177/1461444820959296 (dostęp: 30.07.2024).
13. Kuo, R., Marwick, A. (2021). Critical disinformation studies: History, power, and politics. *Harvard Kennedy School (HKS) Misinformation Review*, *2*(4).

14. Lanoszka, A. (2018), Disinformation in International Politics. *SSRN*. DOI: 10.2139/ssrn.3172349.
15. Marszałek-Kawa, J., Plecka, D. (red.) (2019). *The Dictionary of Political Knowledge*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
16. Marszałek-Kawa, J., Plecka, D., Hołub, A. (red.) (2018). *Social Security. Selected Aspects*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
17. Pathak, A., Srihari, R.K. Natu, N. (2021). Disinformation: analysis and identification. *Comput Math Organ Theory 27*, 357–375. DOI: 10.1007/s10588-021-09336-x.
18. Treyger, E., Cheravitch, J., Cohen, R.S. (2022). *Russian disinformation efforts on social media*. Rand Corporation.